

Förverkande enligt 7 § trafikbrottslagen

Rättslig vägledning 2023:4
Utvecklingscentrum
Mars 2023

Innehåll

1	Inledning	3
2	Förutsättningarna för förverkande m.m.	4
2.1	Allmänt om prövningen enligt 7 § TBL.....	4
2.2	Beslagsprotokollet och dess innehåll	4
2.3	Förverkandebeslut av åklagare eller domstol?	5
2.3.1	Strafföreläggande	5
2.3.2	Åtalsunderlåtelse.....	5
2.3.3	Förundersökningsbegränsning.....	6
3	Behovsprövningen och skälighetsbedömningen.....	7
3.1	Förebygga fortsatt trafikbrottslighet.....	7
3.2	Upprepad trafikbrottslighet.....	7
3.3	Exempel på situationer när förverkande bör aktualiseras.....	8
3.4	Uppenbart oskäligt?	9
3.4.1	Skäl att avstå på grund av fordonets värde	9
3.4.2	Utredningen om fordonets värde	9
3.4.3	Återtagandeförbehåll vid kreditköp kan ha betydelse.....	10
4	Vem förverkas fordonet från?.....	11
4.1	Den misstänkta är/har nyligen varit registrerad ägare	12
4.1.1	"Jag har sålt fordonet"	12
4.1.2	"Jag har sålt fordonet", registerändring kort tid före beslagstillfället.....	12
4.1.3	Fordonet är köpt på avbetalning med återtagandeförbehåll.....	13
4.2	Den misstänkta brukar fordonet på grund av leasingavtal	14
4.3	Juridisk person med nära samband till misstänkt är registrerad ägare	14
4.4	Annan är registrerad ägare men den misstänkta är verklig ägare .	15
4.4.1	S.k. fordonsmålvakter.....	15
4.4.2	"Jag har lånat fordonet", övriga bulvansituationer	15
4.5	Förverkandetalan riktas mot annan fordonsägare än den tilltalade.....	17
5	Förverkande av hjälpmedel och egendom som undantas	19
5.1	Förverkande av egendom som använts som hjälpmedel.....	19
5.2	Möjligheten att undanta viss egendom från förverkande	19
6	Förtida försäljning eller förstörande av fordon.....	21
7	Praxissammanställning	22

1 Inledning

Denna rättsliga vägledning hanterar förverkande av fordon som sker med stöd av 7 § trafikbrottslagen (TBL), framför allt frågorna vad som krävs för förverkande i dessa fall samt vem eller vilka förverkandeyrkandet kan riktas mot.

Vägledningen är indelad i kapitel 2–3 som gäller prövningen och förutsättningar för förverkande, kapitel 4 rör olika frågor kring ägandeförhållanden och ägarutredningar, kapitel 5 behandlar frågor om förverkande av del av fordon eller egendom som kan undantas från förverkande och kapitel 6 rör polisens möjligheter att hantera beslaget genom vissa förtida åtgärder.

Till stöd för behovs- och skälighetsbedömningarna finns sist i vägledningen en sammanställning med ett urval avgöranden från hovrätterna där förverkandeyrkanden prövats. Efter en lagändring 2015 ändrades förutsättningarna för förverkande, i syfte att utöka möjligheten till förverkande av fordon som använts vid trafikbrottslighet. Av den anledningen innehåller praxissammanställningen i huvudsak avgöranden som tillkommit 2015 eller senare.

För allmänna frågor om beslagshanteringen hänvisas till Rättslig vägledning om beslag och genomsökning på distans, RÄV 2022:22.

För frågor som gäller straffvärde för olovliga körningar och när brottet ska bedömas som grovt hänvisas till RättsPM 2005:1, Olovlig körning.

Denna rättsliga vägledning ersätter tidigare RättsPM 2015:1 "Förverkande enligt 7 § trafikbrottslagen".

2 Förutsättningarna för förverkande m.m.

7 § lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott

Ett fordon som har använts vid brott enligt denna lag får förklaras förverkat, om det behövs för att förebygga fortsatt sådan brottslighet och förverkande inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller annan egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag.

Om någon har gjort sig skyldig till olovlig körning, rattfylleri eller grovt rattfylleri ska det vid bedömningen av om förverkande behövs för att förebygga fortsatt brottslighet särskilt beaktas om gärningsmannen tidigare har gjort sig skyldig till sådan brottslighet.

Första stycket gäller även i fråga om egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt denna lag, om brottet har fullbordats.

Bestämmelser om tillfälligt omhändertagande av egendom i syfte att förhindra rattfylleribrott finns i 24 a–24 d §§ polislagen (1984:387) och i 9–11 §§ lagen (2008:322) om Tullverkets och Kustbevakningens befogenheter att ingripa mot rattfylleribrott. **Lag 2015:59**

2.1 Allmänt om prövningen enligt 7 § TBL

När ett fordon har använts vid brott enligt TBL, görs en första prövning i två led för att bedöma om förverkande kan ske:

1. **Behövs ett förverkande** för att förebygga fortsatt sådan brottslighet? (Se avsnitt 3.1–3.3)
2. Är ett förverkande **uppenbart oskäligt**? (Se avsnitt 3.4)

För att förverkande ska kunna ske krävs det därutöver som huvudregel

3. att fordonet antingen **ägs av den misstänkta personen** eller av **någon som har medverkat till dennes brott**, se kapitel 4.

Förverkande kan avse även del av fordon som använts som hjälpmedel vid brott enligt trafikbrottslagen, se avsnitt 5.1.

2.2 Beslagsprotokollet och dess innehåll

När det gäller beslutet att ta ett fordon i beslag gäller reglerna i 27 kap. rättegångsbalken.

När beslagsprotokollet upprättas är det viktigt att ange de brott som ligger till grund för beslutet att ta fordonet i beslag. Är det t.ex. fråga om grov olovlig körning och rattfylleri bör båda brotten anges.

Om endast grov olovlig körning anges i protokollet medan åtal väcks för rattfylleribrottet, följer av praxis att beslaget ska hävas när den första brottsmisstanken läggs ner. Alternativt får fordonet tas i beslag för misstanken om rattfylleri. Detta kan ske antingen genom att åklagaren beslutar om att beslaget ska gälla en annan brottsmisstanke och underrättar den misstänkta om det, eller att förundersökningen återgår till polisen för beslut om att beslaget ska grundas på en annan brottsmisstanke. I annat fall kan staten drabbas av skadeståndsskyldighet.¹

2.3 Förverkandebeslut av åklagare eller domstol?

Det vanligaste är att yrkande om förverkande enligt 7 § TBL framställs i samband med åtal för brott och att prövningen därigenom sker i domstol.

Beslut om förverkande är en sådan omständighet som enligt bestämmelserna i brottsbalken kan beaktas vid påföljdsval och straffmätning.² Det är därför oftast lämpligt att domstolen får göra en sammanvägd bedömning av de sanktioner som blir aktuella i det enskilda fallet. I nedan angivna situationer kan åklagaren dock ställas inför frågan hur ett beslagttaget fordon kan eller ska hanteras när åtal inte väcks.

2.3.1 Strafföreläggande

Som framgår av avsnitt 3.3 samt praxissammanställningen kan fordonsförverkande enligt 7 § TBL ibland förekomma också vid en ren bötespåföljd. Frågan om förverkande enligt 7 § TBL kan därmed övervägas i samband med att strafföreläggande utfärdas för trafikbrott. Eftersom förverkande i dessa fall ligger nära den undre gränsen vid behovs- och skälighetsprövningen bör det i normalfallet inte fattas beslut om förverkande av fordon enligt 7 § TBL när ett strafföreläggande utfärdas. Detta oavsett om påföljden i strafföreläggandet bestäms till böter eller villkorlig dom med eller utan böter.

2.3.2 Åtalsunderlåtelse

Åklagaren bör i vissa fall kunna fatta beslut om förverkande i samband med åtalsunderlåtelse, detta med stöd av bestämmelserna i lagen (1986:1009) om

¹ Hovrätten över Skåne och Blekinge dom 2014-05-21, T 948-13, (talan om skadestånd enligt 3 kap. 2 § skadeståndslagen): En bil hade varit i beslag i utredning om trafikbrott. Den brottsmisstanke som angetts för beslaget var grov olovlig körning. Den brottsmisstanken lades senare ner och åtal väcktes endast för rattfylleri. Fordonet var kvar i beslag och yrkades förverkat med rattfylleribrottet som grund, men det beslagsgrundande brottet ändrades inte. Förverkandeyrkandet ogillades senare och beslaget hävdes.

Hovrätten konstaterade att hanteringen av beslaget var ett skadeståndsgrundande fel och fordonsägaren tilldömdes skadestånd för kostnader under den felaktiga beslagstiden.

² 29 kap. 5 § 7 p. samt 30 kap. 4 § 1 st. brottsbalken.

förfarandet i vissa fall vid förverkande m.m. Förutsättningarna för ett sådant beslut bör då vara att det inte föreligger några tveksamheter om att förutsättningarna är uppfyllda och att den misstänkta dessutom medger förverkandet. Framför allt bör det gälla fordon med lågt eller inget värde.

Även vid bestridande kan det finnas möjlighet för åklagaren att besluta om förverkande i samband med åtalsunderlåtelse, om invändningen enbart rör behovs- och skälighetsbedömningarna och det är fråga om fordon med lågt eller inget värde.

Avser bestridandet fordon med värde över ett halvt basbelopp eller invändningar om ägarförhållanden bör åklagaren inte fatta beslut. Om åtalsunderlåtelse är påkallad får åklagaren i sådana fall framställa ett separat förverkandeyrkande vid domstolen (3 § första stycket lagen [1986:1009] om förfarandet i vissa fall vid förverkande m.m.).

2.3.3 Förundersökningsbegränsning

Enligt 7 § TBL får ett fordon förklaras förverkat "som har använts vid brott enligt denna lag". En grundförutsättning för förverkandet är alltså att det sker någon form av lagföring där brottet fastslås genom dom eller beslut. Vid förundersökningsbegränsning saknas därför förutsättningar att förverka beslagtagna fordon.

3 Behovsprövningen och skälighetsbedömningen

3.1 Förebygga fortsatt trafikbrottslighet

För att domstolen ska besluta att förverka ett fordon som använts vid brott mot TBL krävs bland annat att förverkandet ”*behövs för att förebygga fortsatt sådan brottslighet*” (7 § första stycket TBL). Detta gäller både när yrkandet om förverkande riktas direkt mot den misstänkta och när yrkandet riktas mot någon annan som har låtit den misstänkta använda fordonet.

Att förverkandet ska förebygga fortsatt trafikbrottslighet innebär inte att den misstänkta föraren måste ha brukat det aktuella fordonet vid flera olika brottstillfällen.

Det är en sammanvägning av omständigheter som avgör om ett fordon behöver förverkas för att förebygga fortsatt brottslighet, däribland brottslighetens karaktär men framför allt i vilken mån det är fråga om upprepad trafikbrottslighet.

3.2 Upprepad trafikbrottslighet

Vid bedömningen om förverkande behövs ska enligt 7 § andra stycket TBL särskilt beaktas om den som förverkandeyrkandet riktas mot tidigare har gjort sig skyldig till olovlig körning eller rattfylleribrott. Om så är fallet är utgångspunkten att det då finns en beaktansvärd risk för fortsatt brottslighet och att förverkande därför ska ske. Andra stycket innebär alltså en stark presumtion för förverkande men styrkan av presumtionen beror naturligtvis på omständigheterna i det enskilda fallet.³

Det är inte lagreglerat att ett fordon ska förverkas efter ett visst antal trafikbrott av visst slag, men bedömningen utgår från vissa hållpunkter:⁴

- Det är **brottsdatum** för tidigare trafikbrott som är relevant vid prövningen (dvs. inte datum för dom eller annan lagföreläggelse).
- Trafikbrottslighet som ligger **två år** tillbaka i tiden eller mindre ska vanligtvis få ett stort genomslag i bedömningen.
- Trafikbrottslighet som ligger **fyra år** tillbaka i tiden eller mer beaktas vanligtvis inte.

³ Prop. 2014/15:26 s. 29.

⁴ Prop. 2014/15:26 s. 15 och 29.

- **Trafikbrottslighetens allvar** har betydelse för bedömningen. Presumtionen för förverkande är starkare vid återfall i grova rattfylleribrott än vid återfall i olovlig körning.
- Begreppet "tidigare gjort sig skyldig till" **förutsätter inte en tidigare lagföring** utan kan användas när flera trafikbrott ska lagföras vid samma tillfälle.

3.3 Exempel på situationer när förverkande bör aktualiseras

För prövningen om ett förverkande behövs (för att förebygga fortsatt trafikbrottslighet) används nedan angivna sammanvägningar av återfallsfrekvens med hur allvarliga brott det handlar om. Hållpunkterna utesluter inte att förverkandeyrkande kan framställas när det annars framstår som motiverat i det enskilda fallet. Av polisens protokoll för fordonsbeslag som sker med stöd av 7 § TBL framgår normalt vilken av nedanstående situationer som polisen har bedömt att det är fråga om.

Föraren är tidigare lagförd (domar, strafförelägganden eller åtalsunderlåtelse)

- Den förväntade påföljden för den nu aktuella trafikbrottsligheten är fängelse, skyddstillsyn, villkorlig dom eller förordnande enligt 34 kap. 3 § brottsbalken, dvs. den tidigare utdömda påföljden ska även avse det nya brottet. Att den förväntade påföljden är böter innebär dock inte att ett förverkande är uteslutet, se nedan och [praxissammanställning](#).
- Återfall i grovt rattfylleri, dvs. brottet är begånget inom två år från tidigare brottsdatum.
- Upprepade återfall i rattfylleri eller grov olovlig körning inom ett år från tidigare brottsdatum om vederbörande är lagförd upprepade gånger för likartad brottslighet och den brottsligheten inte ligger mer än två år tillbaka i tiden. I dessa fall förekommer förverkande även när påföljden stannat vid böter, särskilt när det gäller fordon med låga värden eller utan marknadsvärde.

Föraren är inte tidigare lagförd

Exempel på när ett yrkande om förverkande bör framställas och föraren inte tidigare är lagförd:

- Två grova rattfyllerier inom ett år
- Ett grovt rattfylleri och två grova olovliga körningar inom ett år
- Tre eller fyra rattfyllerier eller grova olovliga körningar inom ett år

3.4 Uppenbart oskäligt?

Följande omständigheter har betydelse för om ett förverkande är uppenbart oskäligt:

- Fordonets värde
- Om det finns ett återtagandeförbehåll (vid kreditköp)
- Om någon annan i familjen har behov av fordonet (se exempel i kapitel 7, praxissammanställning)
- Gärningspersonens personliga och ekonomiska förhållanden (se exempel i kapitel 7, praxissammanställning)

Vid bedömningen ska en sammanvägd bedömning göras om ett förverkande skulle drabba gärningspersonen eller någon annan på ett sätt som skulle vara *uppenbart oskäligt*. Det men som ett förverkande innebär kan beaktas som förmildrande vid straffmätning och påföljdsval (29 kap. 5 § första stycket 8 och 30 kap. 4 § första stycket brottsbalken).

3.4.1 Skäl att avstå på grund av fordonets värde

Det krävs relativt starka skäl att avstå från förverkande på grund av fordonets värde, om förutsättningarna för förverkande i övrigt är uppfyllda. Värdet har en viss begränsad betydelse, men enbart det förhållandet att fordonet har ett högt värde medför inte att ett förverkande ska bedömas som uppenbart oskäligt.

Som riktmärke för bedömningen kan sägas att om fordonets värde inte överstiger ett prisbasbelopp⁵ framstår det inte som oskäligt att förverka fordonet trots att den tilltalade har en svag ekonomi.

3.4.2 Utredningen om fordonets värde

Med utgångspunkt i att åklagaren har bevisbördan för fordonets värde, är det en rekommendation att anlita en utomstående värderingsman när värdet av fordonet överstiger ett halvt prisbasbelopp.

I de fall som polismannen bedömer värdet vara lägre än ett halvt prisbasbelopp, kan uppskattningen om värdet i de flesta fall räcka som utredning.

Oavsett om värderingen görs av polis eller annan, bör utredningen visa uppgifter om fordonets årsmodell och antalet körda mil. Det kan även förekomma fotografier som bevisning gällande fordonets in- och utvändiga skick.

⁵ För år 2023 uppgår prisbasbeloppet till 52 500 kronor.

Risken med att den misstänkta uppgift om fordonets värde och skick godtas under förundersökningen, är att uppgiften kan komma att ändras vid huvudförhandlingen.

3.4.3 Återtagandeförbehåll vid kreditköp kan ha betydelse

I utredningar om förverkande enligt 7 § TBL bör det alltid finnas ett utdrag från vägtrafikregistret som dels visar identiteten på den registrerade ägaren, dels om fordonet är sålt genom kreditköp med återtagandeförbehåll.

Om det är fråga om ett kreditköp där återtagandeförbehåll **saknas**, drabbas ägaren fullt ut av ett förverkande. Det kan göra att ett förverkande bedöms vara uppenbart oskäligt. Om det däremot **finns** ett återtagandeförbehåll, drabbas ägaren mindre och därigenom är det lättare att hävda ett förverkande.

NJA 2006 s. 751 Ej förverkande av bil köpt på avbetalning utan återtagandeförbehåll. Värdet minskade under beslagstiden och uppgick till 80 000 kr vid tiden för HD:s avgörande.

Bilen förverkas inte. Misstänkt som var arbetslös med svag ekonomi bedömdes drabbas fullt ut av den ekonomiska följden av ett förverkande. (OBS att skälighetsbedömningen enligt 7 § TBL vid tiden för detta avgörande var mer förmånlig för den tilltalade; förverkande fick inte ske om det var oskäligt).

Är frågan om återtagandeförbehåll inte tillräckligt utredd faller det tillbaka på åklagaren i tveksamma fall. Se Göta hovrätt dom 2020-03-19, B 179-20⁶ (refererat nedan i [praxissammanställning](#)).

⁶ Ogillat förverkandeyrkande avseende personbil, värderad till 80 000 kr. Utifrån brottsligheten konstaterades att det fanns ett behov av att förverka bilen. Den tilltalade berättade att han hade köpt bilen på avbetalning. Domstolen ansåg att utredningen inte gav tillräckligt svar på frågan om avbetalningsköpet hade förenats med ett återtagandeförbehåll.

4 Vem förverkas fordonet från?

36 kap. 5 § brottsbalken

Förverkande till följd av ett brott av egendom eller dess värde får, om inte annat har föreskrivits, ske hos

- a) gärningsmannen eller annan som medverkat till brottet,
- b) den i vars ställe gärningsmannen eller annan medverkande var,
- c) den som genom brottet beretts vinning eller näringsidkare som avses i 4 §,
- d) den som efter brottet förvärvat egendomen genom bodelning eller på grund av arv eller testamente eller genom gåva eller som efter brottet förvärvat egendomen på annat sätt och därvid haft vetskap om eller skälig anledning till antagande om egendomens samband med brottet.

Tillhörde egendomen vid brottet inte någon av dem som anges i första stycket a–c, får den inte förklaras förverkad. Egendom som enligt 1 c § ska anses som utbyte får dock förklaras förverkad om den egendom, som den förverkade egendomen trätt i stället för, vid brottet tillhörde någon av dem som anges i första stycket a–c. **Lag 2016:486**

Trafikbrottslagen innehåller inga specialregler angående hos vem ett förverkande får ske. Det innebär att den frågan regleras uttömmande i 36 kap. 5 § brottsbalken.

Förverkande av fordon enligt 7 § TBL grundas vanligtvis på 36 kap. 5 § första stycket a brottsbalken.

Att fordon, till skillnad från de flesta andra typer av egendom, ska ha en registrerad ägare medför dock att ett förverkandeyrkande som grundas på 7 § TBL kan generera särskilda invändningar som rör äganderätten. Det är viktigt att utredningen om vem som äger fordonet är tillräckligt klar när åtal väcks så att åklagaren, vid åtals väckande, även kan ta ställning till frågan mot vem eller vilka ett förverkandeyrkande ska framställas.

Fordon kan komma att förverkas enligt 7 § TBL med följande olika ägarsituationer:

- Om fordonet **ägs av den misstänkta personen** framställs förverkandeyrkandet i normalfallet mot denna (se vidare avsnitt 4.1). Förverkande sker från gärningspersonen även vid avbetalningsköp med återtagandeförbehåll.
- Om fordonet **ägs av en juridisk person med nära koppling till den misstänkta personen** (som är ägare till eller har på annat sätt beslutande roll inom den juridiska personen) bör förverkandeyrkandet endast undantagsvis framställas mot denna. Förverkandeyrkandet framställs istället mot den juridiska personen (se avsnitt 4.3).

- Om fordonet ”på papperet” ägs av någon annan fysisk eller juridisk person, men faktiskt av den misstänkta personen, s.k. bulvanägande eller bilmålvakt, bör förverkandeyrkandet framställas mot den misstänkta (se avsnitt 4.4.)
- Om fordonet ägs fullt ut av någon annan fysisk person som medverkat till den misstänkta personens brott läggs en ”talan mot annan än tilltalad” upp i Cåbra om denna inte samtidigt åtalas för brott varefter förverkandeyrkandet framställs mot denna (se avsnitt 4.5).

4.1 Den misstänkta är/har nyligen varit registrerad ägare

Är den misstänkta registrerad ägare till fordonet och har hen samtidigt fordonet i sin besittning vid den aktuella trafikbrottsligheten, är äganderättsfrågan vanligtvis okomplicerad. Det kan dock förekomma invändningar om äganderätten också i dessa fall.

4.1.1 ”Jag har sålt fordonet”

En förekommande invändning är att den misstänkta hävdar att fordonet har sålts före brottstidpunkten, men att ägarbytet inte har hunnit registreras i vägtrafikregistret och att besittningen av någon anledning inte har övergått till köparen. Besittningen vid brottet utgör här en mycket stark presumtion för att den misstänkta fortfarande är ägare.

Även om den misstänkta och annan åberopar ett undertecknat köpekontrakt har detta enligt praxis inte ändrat utgångspunkten, nämligen att en registrerad ägare som alltjämt har fordonet i sin besittning också anses vara faktisk ägare.⁷

Även om fordonet efter brottstillfället registreras på annan är det vanligtvis tillräckligt att framställa förverkandeyrkandet mot den misstänkta i dessa fall. Åklagaren bör i de fallen ange som en upplysning (i anslutning till förverkandeyrkandet mot den tilltalade) att den misstänkta påstår att en försäljning har skett och om den nye ägaren har framställt anspråk.⁸

4.1.2 ”Jag har sålt fordonet”, registerändring kort tid före beslagstillfället

Om fordonet enligt vägtrafikregistret har bytt registrerad ägare (från den misstänkte till annan) i närtid före beslagstillfället, kan ytterligare utredning krävas kring överlåtelsen.

⁷ Svea hovrätts domar 2013-03-05, B 832-13 och 2013-05-22, B 2982-13.

⁸ Se t.ex. Svea hovrätts domar 2013-02-15, B 727-12 och 2018-10-18, B 8321-18.

Om den misstänkta disponerar fordonet vid beslagstillfället utgör det en stark indikation på att den misstänkta alltjämt är den rätta ägaren. Detta eftersom någon trading, något överlämnade inte har skett. I dessa fall kan det alltså misstänkas en skenöverlåtelse med överlåtelsedokument som har upprättats efter beslaget och bakdaterats.

Det är möjligt att registrera ett ägarbyte så att det ser ut att ha skett tidigare, dock inte hur långt tillbaka som helst. Om den angivna överlåtelsedagen är mer än tio dagar tillbaka när handlingarna kommer in till Transportstyrelsen, registreras inkomstdagen som överlåtelse. I annat fall är det den angivna överlåtelsedagen som registreras.

Om överlåtelsen är registrerad någon av de närmaste dagarna före beslaget kan kopior av handlingarna beställas från Transportstyrelsen, så att man får besked om när handlingarna kom in till myndigheten. Detta kan ha betydelse för att bevisa att ägarbytet har skett i efterhand och för skens skull.

Om det finns skäl att påstå en skenöverlåtelse med bakdaterade dokument bör det räcka att framställa förverkandeyrkandet mot den tilltalade som faktisk ägare.

Finns det **inte** skäl att påstå en skenöverlåtelse och bakdaterade dokument eller bulvanförhållande, kan talan riktas mot den nye ägaren under förutsättning att denne kan påstås ha medverkat till brottsligheten, se avsnitt 4.5.

4.1.3 Fordonet är köpt på avbetalning med återtagandeförbehåll

Att gärningspersonen har köpt fordonet med återtagandeförbehåll hindrar i sig inte att det förverkas enligt 7 § TBL. Dock kan frågan om ett avbetalningsköp har skett med eller utan återtagandeförbehåll påverka skälighetsbedömningen, se avsnitt 3.4.3.

Om en näringsidkare säljer ett fordon genom kreditköp med förbehåll om återtaganderätt ska detta framgå av anmälan om ägarbyte och framgå av vägtrafikregistret, 10 kap. 7 § förordningen (2001:650) om vägtrafikregister. Det innebär enbart att fordon med förbehåll om återtaganderätt skyddas mot att säljas utan kreditgivarens vetskap, men hindrar inte utmätning eller förverkande hos köparen. Återtagandeförbehållet fråntar inte heller i sig köparen det ansvar som åvilar en vanlig ägare.

Att fordonet förverkas från köparen innebär dock inte att kreditgivaren går miste om sin säkerhet utan enbart att köparens rätt till fordonet utsläcks. Kreditgivarens säkerhet i fordonet kvarstår alltså även efter ett förverkandebeslut.

4.2 Den misstänkta brukar fordonet på grund av leasingavtal

Om gärningspersonen brukar fordonet på grund av leasingavtal, oavsett om det är privatleasing eller företagsleasing, innebär det att besittningen till fordonet grundas på ett hyresavtal. Till skillnad från kreditköp övergår alltså äganderätten inte till brukaren/leasingtagaren och är inte heller avsedd att göra det. Detta medför att fordonet **inte** kan förverkas från brukaren/gärningspersonen.

4.3 Juridisk person med nära samband till misstänkt är registrerad ägare

När ett aktiebolag är registrerad ägare till ett fordon och misstänkt är enda ägare i bolaget, kan det tala för att den misstänkta också är den faktiska ägaren till bilen. Endast det förhållandet – dvs. att den misstänkta äger det företag som är registrerad fordonsägare eller att den misstänkta är ensam firmatecknare – är dock **inte** tillräckligt för att bevisa att hen därför är den faktiska ägaren till fordonet.

I flera sådana fall har det framställts invändningar om att bilen används också av andra personer i företaget. Invändningarna har lett till att domstolen bedömt att åklagaren inte lyckats styrka den misstänkta status som faktisk ägare till fordonet via bolaget. När en särskild talan inte har förts alternativt eller separat mot bolaget, blir utgången då i stället att förverkandeyrkandet ogillas och beslaget hävs.⁹

Svea hovrätt dom 2016-05-25 B 3692-16 Ett aktiebolag var registrerad ägare till en bil som använts vid trafikbrott. Aktiebolaget, som hade fyra anställda, ägdes i sin tur helt av gärningspersonen. Bilen yrkades initialt förverkad enbart från gärningspersonen. Vissa uppgifter åberopades för att visa att gärningspersonen var den primära brukaren av bilen, vilket dock förnekades av honom.

Vid huvudförhandlingen i tingsrätten framställdes förverkandeyrkandet alternativt mot bolaget. Det yrkandet avvisades eftersom talan mot bolaget inte väckts genom stämning. Yrkandet mot gärningspersonen ogillades, då det inte var bevisat att han var den verkliga ägaren. Hovrätten fastställde domen.

Det förekommer enstaka exempel där den tilltalade har bedömts som faktisk ägare, trots att en juridisk person med nära anknytning till den tilltalade står

⁹ Se även Stockholms tingsrätt dom 2017-12-08, B 13571-17 (med i princip samma omständigheter som i referatet men med den tillkommande omständigheten att bilen enligt den tilltalades egna uppgifter införskaffats för hans räkning), Stockholms tingsrätt dom 2017-04-28, B 2868-17 och Uppsala TR dom 2018-09-28, B 4014-18 med motsvarande utgång.

som registrerad ägare. Ett sådant fall kan vara att den tilltalade själv har uppgett att fordonet registrerats på den juridiska personen i syfte att undgå en utmätning för egna skulder.¹⁰

4.4 Annan är registrerad ägare men den misstänkta är verklig ägare

4.4.1 S.k. fordonsmålvakter

Att vara fordonsmålvalt är en typ av bulvanägande, det vill säga en person är registrerad ägare till ett fordon trots att den faktiske ägaren är någon annan. En typisk fordonsmålvalt är ofta registrerad ägare till ett stort antal fordon, medan bulvanägande kan förekomma också för enstaka fordon.

Det som ofta kännetecknar en fordonsmålvalt är att hen är folkbokförd som inneboende (c/o-, care of-adress) hos en annan person, är skriven utomlands eller inte längre har sitt hemvist i landet. Det innebär att det är svårt att komma i kontakt med målvakten. Detta gäller främst de som satt i system att vara fordonsmålvalt.

Finns det tillräcklig bevisning för att fordonet ägs av en fordonsmålvalt, kan fordonet begäras förverkat trots att talan inte förs mot denne och att personen inte har hörts i utredningen. Utredningen bör beroende på omständigheterna i det enskilda fallet innehålla:

- Uppgift om de försök som skett för att kontakta och delge registrerad ägare, t.ex. att vederbörande sökts på kända adresser jämfört med förekomst i register hos Skatteverket och Försäkringskassan.
- Omständigheter som gör att registrerad ägare kan bedömas vara en fordonsmålvalt (t.ex. ägare till en stor mängd bilar, saknar körkort, saknar utmättningsbara tillgångar, har stora skulder relaterad till fordonsinnehav såsom obetalda parkeringsavgifter).
- Omständigheter som knyter fordonet till den misstänkta som faktisk ägare, i vart fall så detaljerade förhörsuppgifter som möjligt angående besittningen av fordonet.

Det samlade underlaget får åberopas till styrkande av att den tilltalade är faktisk ägare och att den registrerade ägaren är en s.k. fordonsmålvalt.

4.4.2 "Jag har lånat fordonet", övriga bulvansituationer

Om föraren uppger att han lånat fordonet av den registrerade ägaren behöver en ägarutredning genomföras, om avsikten är att få fordonet förverkat. Ägarutredningens syfte är att klarlägga om den registrerade ägaren också ska anses

¹⁰ Svea hovrätt dom 2022-04-06, B 13775-21.

vara fordonets civilrättslige ägare.¹¹ I denna situation förekommer ofta att en närstående är registrerad ägare till fordonet.

Visar utredningen att den registrerade ägaren inte är civilrättslig ägare föreligger ett bulvanförhållande. En eventuell talan om förverkande kan då riktas mot den person som brukade fordonet under påstående att personen är faktisk ägare.

Om den misstänkta kan visas ha brukat samma fordon vid flera tillfällen är det en indikation på att denne har besittning till (disponerar) fordonet och är dess ägare.¹²

Hovrätten för Övre Norrland 2021-10-06 B 808-21 En personbil förverkades från misstänkt trots att dennes bror stod som registrerad ägare. Förverkandeyrkande framställdes enbart mot den påstått faktiske ägaren/den misstänkta. Den registrerade ägaren gjorde anspråk och hördes i domstolen. Bilen hade överlåtits med återtagandeförbehåll och den registrerade ägaren hade gjort avbetalningar. Vittnesbevisning från polisen visade att den misstänkta hade brukat bilen dagligen under flera månader, oftast med annan förare. Den registrerade ägaren disponerade enligt polisen en egen bil, som på papperet ägdes av annan person. Andra vittnen åberopades till styrkande av att den misstänkta deltagit aktivt vid köpet.

Eksjö tingsrätt 2020-12-30 B 1897-20 Invändning om att en bil ägdes av pappan hindrade inte förverkande mot sonen som faktisk ägare. Förverkandeyrkande riktades endast mot påstått faktisk ägare/sonen. Sonen hade tidigare varit registrerad ägare. Vittnesbevisning i form av polisens uppgifter samt den misstänktes egna uppgifter visade att den misstänkte hade brukat bilen som sin egen, även sedan ägarförhållandena hade ändrats i vägtrafikregistret. Pappan hördes inte i målet.

Malmö tingsrätt 2019-02-27 B 2296-18 Ej förverkande av motorcykel från tilltalad, system var registrerad ägare. Förverkandeyrkande riktades enbart mot brodern, som tidigare lagförts för trafikbrott när han brukat samma fordon. Brodern hade setts köra fordonet mycket kort efter att systemen kvitterat ut den från tidigare beslag. Det var endast utrett att den tilltalade hade kört fordonet vid två tillfällen. Sammantaget bedömdes bevisningen inte tillräcklig för att visa att han var faktisk ägare. Inget förverkande skedde eftersom ingen talan hade förts mot systemen.

¹¹ Riktlinjer för hur ägarutredning ska ske har i anledning av ett regeringsuppdrag tagits fram under 2014 mellan Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten i samråd (ÅM-A 2013/2055).

¹² Endast två olika tillfällen av brukande har bedömts inte tillräckligt för att bevisa faktiskt ägande, Borås TR 2019-12-05 B 4005-18.

4.5 Förverkandetalan riktas mot annan fordonsägare än den tilltalade

Här avses situationen att den misstänkta varken står som registrerad ägare eller kan anses vara faktisk ägare till det fordon som använts vid dennes trafikbrottslighet (det vill säga det är **inte** fråga om en bulvansituation).

En förutsättning för förverkandetalan mot den egentliga ägaren bör då vara att ägaren åtalas **eller**, vid en förundersökningsbegränsning, kan bedömas uppfylla rekvisiten (objektivt och subjektivt) för tillåtande av olovlig körning eller medhjälp till gärningspersonens trafikbrott i övrigt. Fordonsägaren behöver i dessa fall ha delgetts misstanke om medverkan till trafikbrottsligheten innan ett förverkandeyrkande blir aktuellt.

Om talan om förverkande riktas mot en **annan part än den tilltalade**, och är den parten inte åtalad för delaktighet i brottet, måste en **särskild förverkandetalan** föras enligt bestämmelserna i lagen (1986:1009) om förfarandet i vissa fall vid förverkande m.m. Det går därför inte att under huvudförhandlingen justera ett förverkandeyrkande mot den tilltalade till att alternativt riktas mot annan part, om det där uppkommer tvivel i äganderättsfrågan. Även om den andra parten är en juridisk person där den misstänkta är företrädare eller ensam ägare, måste talan föras på föreskrivet sätt. Yrkandet kommer annars att avvisas.¹³ Överväganden om vem eller vilka som är rätt motparter i förverkandeyrkandet behöver alltså vanligtvis hanteras vid åtals väckande.

NJA 2002 s. 310 Talan om förverkande av två bilar fördes enbart mot den tilltalade. Han invände att båda bilarna ägdes av andra personer.

I Högsta domstolen gjordes det gällande *dels* att den misstänkta hade disponerat en av bilarna i stor omfattning, dock utan att vara ägare, *dels* att den registrerade ägaren till den bilen hade medverkat till brotten (36 kap. 5 § 1 st. a brottsbalken). Högsta domstolen konstaterade att ett förverkande hos den verkliga ägaren förutsätter att åklagaren fört förverkandetalan **mot ägarna antingen** i samband med åtal mot dem för medverkan i trafikbrotten **eller** särskilt enligt lagen (1986:1009) om förfarandet i vissa fall vid förverkande m.m. Någon förverkandetalan mot ägarna hade dock inte förts i målet och förverkandebesluten upphävdes.

Det måste även i dessa fall visas att ett förverkande behövs för att förebygga fortsatt trafikbrottslighet. Förutsättningarna för att anse ett förverkande vara

¹³ Svea hovrätt dom 2016-05-26, B 3692-16, Stockholms TR dom 2017-12-08, B 13571-17, Uppsala TR 2018-09-28, B 4014-18, Stockholms TR 2021-03-04 B 2023-21.

uppenbart oskäligt är oftast också större än om det är gärningspersonen själv som äger fordonet.

Svea hovrätt dom 2022-01-27 B 14067-21 Förverkande av personbil med lågt värde från registrerad ägare, som låtit sin bror använda den trots vetskap att denne saknade körkort. Dömd för bland annat tillåtande av olovlig körning. Cirka två år tidigare dömd för tillåtande av olovlig körning.

5 Förverkande av hjälpmedel och egendom som undantas

5.1 Förverkande av egendom som använts som hjälpmedel

Inte bara fordon utan även andra hjälpmedel som använts vid brott kan förverkas om det krävs för att förhindra fortsatt brottslighet och förverkandet inte är uppenbart oskäligt (7 § första stycket TBL). I propositionen 2004/05:135 anges att utrustning för trimning skulle kunna förverkas enligt bestämmelsen.

Vidare är det möjligt att förverka egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel om brottet hade fullbordats (7 § tredje stycket TBL). Det är egendom som i det enskilda fallet inte kommit till användning som hjälpmedel men där det kan visas en avsikt att så skulle ske.

Göta hovrätt 2019-09-26 B 1861-19 En manipulerad växellåda har förklarats förverkad från tidigare ostraffad person. Ändringarna i växellådan gjorde att en registrerad A-traktor i stället skulle vara att anse som personbil. Fordonets värde bedömdes sjunka med cirka 30 000 kronor vid ett förverkande. Eftersom växellådan inte kunde användas på ett lagligt sätt bifölls förverkandeyrkandet ändå.¹⁴

5.2 Möjligheten att undanta viss egendom från förverkande

Bilstereo och högtalare förverkades inte

NJA 1994 s. 703 HD:s majoritet (tre justitieråd) uttalade att det är bestämmelsens brottsförebyggande syfte som ger utgångspunkten för att bedöma vilken utrustning som ska omfattas när ett fordon förverkas.

Egendom som hör till standardutrustningen eller som har betydelse för fordonets funktion som sådant bör omfattas, medan ägaren bör få ta undan extra utrustning och andra tillbehör som har monterats in t.ex. för personlig nytta eller trevnad. Den tilltalade fick därför i detta fall behålla en bilstereo med två högtalare som han monterat in i bilen.

Två justitieråd anförde att övervägande skäl fick anses tala för en tillämpning som innebär att förverkande av ett fordon får omfatta extra utrustning som inte har någon direkt funktion med anknytning till framförandet av detta, om förverkande av utrustningen inte är oskäligt. Så var enligt deras mening inte fallet här.

¹⁴ Se även t.ex. Hovrätten för Nedre Norrland 2020-09-07, B 424-20.

Nytt bilbatteri undantogs inte från förverkandet av fordonet

Hovrätten för Övre Norrland 2020-04-22 B 242-20 Bilbatteriet ansågs ingå i bilens standardutrustning och ha betydelse för fordonets funktion. Det fanns därför inte skäl att undanta det från förverkande av bilen (jämför rättsfallet NJA 1994 s. 703). Prövningen av om ett förverkande är uppenbart oskäligt ska dock ske med beaktande av bilens värde, vilket batteriet skulle kunna påverka. I likhet med tingsrätten ansåg hovrätten att ett förverkande inte kunde anses vara uppenbart oskäligt.

6 Förtida försäljning eller förstörande av fordon

För beslagtagna fordon vars värde understiger en femtedel av prisbasbeloppet¹⁵ finns en möjlighet att sälja eller förstöra fordonet i förtid, det vill säga innan det har fattats beslut eller framställts yrkande om förverkande. Ett skäl bakom denna reglering är att minska Polismyndighetens kostnader för förvaring, ibland under lång tid, av fordon som skäligen kan antas komma att begäras förverkade.

Frågan om förtida försäljning eller förstörande regleras i 8–10 §§ TBL.

En förtida försäljning eller förstörelse måste föregås av att det sänds en underrättelse till den som beslaget har gjorts hos. Underrättelsen kan sändas i lösbrev.

Eftersom en förundersökning enligt 7 § TBL regelmässigt är en polisledd förundersökning, är det vanligtvis Polismyndigheten som beslutar om ett fordon ska säljas eller förstöras i förtid. Även åklagaren är dock behörig att fatta sådant beslut. Det är inte möjligt att överklaga ett sådant beslut.

Liksom för övriga typer av beslag kan rättens prövning av ett beslagtaget fordon begäras enligt 27 kap. 6 § rättegångsbalken. Fordonet får då inte säljas eller förstöras innan domstolen har prövat beslaget.

Fordonet har förstörts eller sålts, men ska inte förverkas

Bedömer åklagaren att det inte finns förutsättningar att framställa ett förverkandeyrkande, ska beslagsbeslutet hävas även när det framgår att fordonet har förstörts eller sålts i förtid.

Ägaren har då rätt till ersättning. Har fordonet sålts är ersättningen densamma som försäljningssumman. Har fordonet förstörts ska ersättningen lämnas med skäligt belopp. Det är Polismyndigheten som fattar beslut om ersättningen, också i de undantagsfall att en åklagare i en åklagarledd förundersökning beslutat om försäljning eller förstörande.

Fordonet har förstörts eller sålts och begärs förverkat

Finns det förutsättningar att begära fordonet förverkat, ska det fattas ett sådant beslut eller framställas ett sådant yrkande, oavsett att det framgår att fordonet redan är sålt eller förstört.

¹⁵ Prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6–7 §§ socialförsäkringsbalken.

7 Praxissammanställning

Sammanställningen är tänkt att ge ett representativt urval av hovrättspraxis där förverkandeyrkande har prövats under tiden från 2015 och framåt. Avgörandena redovisas i en tabell för bifall och en separat tabell för ogillade förverkandeyrkanden.

Avgöranden där hovrätten har bifallit förverkandeyrkandet

Fordon och värde Hovrätt, avgörande	Aktuell lagföring Påföljd, straffvärde	Tidigare lagföringar Övrigt
Personbil, skrotvärde Svea 2017-04-25, B 586-17	Olovlig körning, rattfylleri Tidigare dom omfattar det nya med straffvärde bedömt till 110 dagsböter	Senaste fyra åren en grov olovlig körning (db-nivå). Värderingen ifrågasatt, påstått nedlagda kostnader på bilen 20 000–30 000 kr.
Tre personbilar, "låg" värde Göta 2021-05-06, B 3746-20	Rattfylleri x 3, olovlig körning x 2, grov olovlig körning 100 dagsböter	Två lagföringar senaste fem åren, rattfylleri samt rattfylleri x 3 och grov olovlig körning x 3.
Personbil, okänt värde Svea 2016-12-20, B 8132-16	Grov olovlig körning och rattfylleri m.m. Villkorlig dom och 50 dagsböter	Rattfylleri och olovliga körningar. Behov av bilen för familjen, sambon pågående körkortsutbildning.
Lätt lastbil, värderingsintyg 5 000 kr Skåne och Blekinge 2022-05-31, B 1070-22	Grov olovlig körning x 2, ringa narkotikabrott x 2, rattfylleri 140 dagsböter	Två lagföringar för grov olovlig körning under de senaste tre åren (ÅU och dom).
Motorcykel (motocross) köpt för 10 000 kr Skåne och Blekinge 2016-01-12, B 2442-15	Olovlig körning, rattfylleri, vårdslöshet i trafik x 2 Tidigare dom (fängelse tre månader) omfattar även nya brotten.	Ingen tidigare trafikbrottslighet. Bedömt enligt lagen före 1 april 2015 (ej oskäligt). HR:n beaktade att vårdslöshet i trafik skett med fyra dagars mellanrum och att fordonet inte var avsett för vägtrafik.
Personbil, 30 000 kr Nedre Norrland 2018-06-26, B 529-18	Grov olovlig körning Fängelse 14 dagar	Fyra tidigare lagföringar för grov olovlig körning under senaste tre åren. Bilen tillhör egentligen sambon, registrerad på tilltalad av försäkringsskäl. Behov av bilen i familjen för att skjutsa barnen.

Fordon och värde Hovrätt, avgörande	Aktuell lagföreling Påföljd, straffvärde	Tidigare lagförelingar Övrigt
Personbil, 30 000 kr Skåne och Blekinge 2016-11-15, B 2201-16	Grovt rattfylleri x 2, grov olovlig körning x 2 Fängelse tre månader	Senaste året en dom för rattfylleri, 150 db. Den tilltalade genomgick viss behandling mot alkoholproblematik.
Personbil 45 000 kr Göta 2017-08-31, B 1532-17	Grovt rattfylleri Fängelse två månader	En lagföreling för grovt rattfylleri senaste året. Beviljat villkor om alkoholås och behov av bilen som egenförelagare. I HR anfört ekonomiskt behov av att kunna sälja bilen.
Personbil, 50 000 kr Skåne och Blekinge 2021-04-23, B 3325-20	Grov olovlig körning Fängelse 14 dagar	Fyra lagförelingar för trafikbrott inkl. rattfyllerier under senaste fem åren.
Personbil, 50 000 kr Göta 2016-04-15, B 514-16	Grov olovlig körning x 4 Fängelse en månad (tidigare skyddstillsyn samtidigt undanröjd)	Två lagförelingar senaste året inkl. grova olovliga körningar. Viss extrautrustning undantogs vid förverkandet.
Personbil, 75 000 kr Göta 2021-02-26, B 4144-20	Olovlig körning x 2 och grovt rattfylleri x 2 Skyddstillsyn och samhällstjänst	Lagförd för rattfylleri två gånger cirka fyra år tidigare.
Personbil, 90 000 kr Svea 2018-01-17, B 10230-17	Grov olovlig körning 70 dagsböter	Senaste året lagförd för rattfylleri och grov olovlig körning. Behov av bilen för sambons arbetsresor. Dock fanns ytterligare en bil i hushållet.
Traktor, 500 000 kr exkl. moms, och personbil, 70 000 kr Göta 2022-04-13, B 1458-21 Båda fordonen förverkades.	Grovt rattfylleri x 7, rattfylleri x 2, grov olovlig körning x 5, olovlig körning x 5, rattfylleri x 4, m.m. Fängelse fem månader (straffmätningen något nedsatt m.h.t. förverkandet).	17 avsnitt i BR, huvudsakligen trafikbrott. Uppgav att traktorns värde var 980 000 kr exkl. moms och personbilen 160 000 kr. Påstod behov av traktor för att bedriva skogsbruk, hade dock tillgång till andra traktorer.

Avgöranden där hovrätten inte har bifallit förverkandeyrkandet

Fordon och värde Hovrätt, avgörande	Aktuell lagföring Påföljd, straffvärde	Tidigare lagföringar Övrigt
<p>Personbil, 80 000 kr Göta 2020-03-19, B 179-20 Vid en samlad bedömning uppenbart oskäligt att förverka, varvid frågan om återtagandeförbehåll beaktades.</p>	<p>Olovlig körning x 5, rattfylleri x 4, m.m. Fängelse fyra månader, förverkande av villkorligt medgiven frihet.</p>	<p>Ej trafikbrottslighet som påverkar bedömningen. Endast den tilltalade skulle beröras av ett förverkande. Saknar bostad, inkomst och andra tillgångar. Påstående om kreditköp men ej utrett om återtaganderätt fanns. HR:n utgick från att sådan saknas.</p>
<p>Personbil, cirka 10 000 kr Västra Sverige 2018-04-10, B 1824-18 HR:n bedömde att bilen inte behövde förverkas från ägaren för att förebygga fortsatt trafikbrottslighet.</p>	<p>Grovt rattfylleri, medhjälp till olovlig körning m.m. Skyddstillsyn.</p>	<p>Fordonsägaren ej tidigare lagförd för trafikbrott. Hennes rattfylleribrott hade skett med en stulen bil. Sambon till fordonsägaren hade vid flera tillfällen fört den bil som begärdes förverkad (därav åtalet för medhjälp till olovlig körning). Han dömdes i samma mål för bl.a. grov olovlig körning till ett längre fängelsestraff (1 år och 2 månader). Fordonsägaren uppgav att hon skulle sälja den aktuella bilen för att betala skadestånd.</p>

ÅKLAGARMYNDIGHETEN